

Statsforvalteren i Troms og Finnmark

Romssa ja Finnmárkku stáhtahálddašeaddji
Tromssan ja Finmarkun staatinhallittija

Vår dato:

27.04.2021

Vår ref:

2019/3322

Deres dato:

07.04.2021

Deres ref:

JGH

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Eirik Frøiland, 78 95 03 11

Forslag til endringer i fiskeregler for Tanavassdraget -høringsuttalelse

Vi viser til Klima- og miljødepartementets forslag til endringer i tre forskrifter om fisket i Tanavassdraget, og samtidig til Miljødirektoratets forslag om å ikke åpne for fiske etter anadrome laksefisk med faststående redskap i sjø i kommunene Berlevåg, Tana, Gamvik, samt ytre deler av Lebesby og Nordkapp. Disse to forslagene er sendt på høring hver for seg, men de har samme bakgrunn, begrunnelse og målsetting; den svært alvorlige bestandssituasjonen for laks i Tanavassdraget, fraværet av et høstbart overskudd, og behovet for tiltak for å gjenoppbygge bestandene.

Stans i fisket er nødvendig

Avtalen mellom Norge og Finland fra 2017 skulle redusere beskatningen av tanalaks, men bestandsutviklingen har fortsatt i negativ retning. Det kan være komplekse og sammensatte årsaker til at allerede innførte begrensninger på fisket i sjø og elv ikke har gitt den forventede effekten. Selv om det er flere usikre faktorer, mener vi det er riktig å regulere den ene faktoren staten har kontroll over; uttaket av voksen laks på gytevandring.

Dokumentasjonen som foreligger av laksebestandenes status viser at full stans i fisket etter tanalaks, for alle redskapstyper i elv og sjø, er det eneste forsvarlige dersom det skal finnes et ressursgrunnlag for laksefiske i fremtiden. Både KLD og Miljødirektoratet henviser til naturmangfoldloven § 16, og konstaterer at det høstbare overskuddet som loven krever for å åpne fisket ikke er til stede. Vi vil legge til at de tiltakene som er foreslått er nødvendige for å nå miljømålene i vannforvaltningsplanen for den norsk-finske vannregionen. Mange av vannforekomstene i Tanavassdraget er i dårlig økologisk tilstand, og årsaken er i hovedsak dårlig bestandsstatus for laks. Miljømålet for vannforekomstene er god økologisk tilstand. Dette er bindende mål som alle offentlige myndigheter må forholde seg til når det fattes vedtak som kan påvirke den økologiske tilstanden.

Tiltakene må få virke over flere år

De to forslagene gjelder kun for 2021, men vi mener det er urealistisk å forvente at det finnes grunnlag for åpning av fisket før tiltakene har fått virke over flere år. Laksens biologi og livssyklus i Tanaelva tilsier at det vil gå 7-8 år før avkom fra laks som gyter i 2021 begynner å returnere som gytefisk. Kunnskap om bestandsstatus for ulike delbestander i Tana, særlig i sideelvene langt opp i

E-postadresse:
sftfpost@statsforvalteren.no
Sikker melding:
www.statsforvalteren.no/melding

Postadresse:
Postboks 700
9815 Vadsø

Besøksadresse:
Strandvegen 13, Tromsø
Damsveien 1, Vadsø

Telefon: 78 95 03 00
www.statsforvalteren.no/tf

Org.nr. 967 311 014

vassdraget, forteller oss at det antakelig vil gå flere laksegenerasjoner før bestandene er gjenoppbygd til et nivå med et solid høstbart overskudd. Utover dette er det flere faktorer som må tas i betraktning ved gjenoppbygging av bestandene:

- Synkende overlevelse i sjøfasen de siste årene. Årsaker og forventet utvikling er usikkert.
- Når bestandene er svake, øker effekten av predasjon fra predatorer som er en naturlig del av økosystemet. En større andel av laksen kan gå tapt gjennom predasjon, slik for eksempel NINA har kalkulert når de har vurdert predasjon fra gjedde i smoltutvandringsfasen i Tana. Lokale observasjoner forteller også om økt forekomst av predatorer som gjedde, og fangst på steder som tidligere ikke hadde gjedde.
- Klimaendringer kan gi uforutsette effekter. Lengst nord i laksens naturlige utbredelsesområde kan varmere og våtere vær virke positivt på laksebestandene. I flere vassdrag i Finnmark ser vi at sjørøye minker mens laks øker. Dette kan være annerledes i Tanavassdraget, som har et uvanlig komplekst økosystem for vår landsdel, med svært mange fiskearter. Hvordan balansen mellom disse kan forskyves av klimaendringer vet vi ikke.
- Hver delbestand av laks har antakelig spesielle genetiske tilpasninger til sin lokale del av Tanavassdraget. Dette er et resultat av naturlig seleksjon over flere tusen år. Derfor er det ikke gitt at produksjonspotensialet blir maksimalt utnyttet, selv om fredning fører til at laks gjenerobrer områder som nå har svært lite gyting. Dersom genetisk unike delbestander er tapt, og laks med dårligere tilpasning til miljøet etablerer seg, vil produksjonen være redusert i svært lang tid.
- Påvirkning fra introduserte fiskearter kan få betydning for laksen i Tana. En fersk rapport fra det finske forskningsinstituttet Luke dokumenterer at arten hvitfinnet steinulke har hatt stor spredning siden den først ble observert i hovedelva i 2000. Den finnes nå i minst 150 km av hovedelva. Pukkellaksbestanden øker sterkt, og Tana er spesielt utsatt da størrelsen på elva vanskeliggjør et effektivt uttak med oppgangsfelle. Den flate topografien gjør at pukkellaksen vandrer svært langt opp i Tanavassdraget. Det er foreløpig uvisst hvilken betydning disse to artene har for atlantisk laks, men innførsel av fremmede arter er sjelden positivt for de stedegne artene.

Vi mener overfiske er hovedårsaken til lave bestander

Selv om vi nevner flere andre faktorer, så mener vi at for stort uttak av laks over mange år er hovedårsaken til den generelt dårlige bestandssituasjonen i Tanavassdraget. Dårligere overlevelse i sjøfasen gjelder etter alt å dømme også laks fra andre elver i regionen, eksempelvis Storelva i Berlevåg og Syltefjordelva i Båtsfjord. Men det har vist seg at begge disse elvene (sammen med flere andre) likevel har hatt en positiv utvikling i laksebestandene i samme periode som det har gått bratt nedover i Tana. Vi tror dette skyldes en forvaltning hvor oppvandringen overvåkes med video, og hvor uttaket har blitt tilpasset oppgangen av laks. Det har blitt innført fredningssoner og kvoter for fangst. Samtidig har oppsyn avdekket og avsluttet ulovlig fiske, blant annet med garn på gyteplassene. For Tanas del er både bestandsovervåkning og oppsyn godt etablert, men uttaket har likevel vært for stort over lengre tid.

Ved regulering av fisket i laksevassdragene i Norge har de statlige myndighetene satt som mål for forvaltningen at det skal være minst 75 % sannsynlighet for at gytebestandsmålet (GBM) er oppnådd (gjennomsnitt over fire år). Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) gir bestandsvise råd om beskatning basert på måloppnåelsen i norske laksevassdrag. Når målet ikke nås innfører myndighetene tiltak som kortere fisketid, fredningssoner og kvoter. En slik prosess er nylig

gjennomført for alle vassdrag i vår region, med unntak av grenseelvene Tana, Neiden og Grense Jakobselv.

Slik Statsforvalteren ser det, skiller forvaltningen av Tanaelva seg fra de andre vassdragene ved at myndighetene frem til nå i mindre grad har innført begrensninger i fisket som samsvarer med beskatningsrådene. For Tanavassdraget sa VRL allerede i den eldste rapporten fra 2009 at *«beskatningen av dette bestandskomplekset er langt utenfor bærekraftige rammer og beskatningen bør reduseres svært mye for å sikre oppnåelse av gytebestandsmål og forvaltningsmålet»*. Videre i 2010; *«Beskatningen for dette bestandskomplekset er langt utenfor bærekraftige rammer»*. Budskapet ble gjentatt de neste årene. I 2018 mente VRL fortsatt at forvaltningsmålet ikke var nådd, men at måloppnåelsen ble bedre i 2017 på grunn av en kombinasjon av betydelige restriksjoner på fiske og vanskelige fiskeforhold. For perioden 2021-2025 anbefaler VRL null beskatning av bestandene som tilhører Karasjohka og Iesjohka, og betydelig reduksjon av beskatning for Tana. Dette rådet er basert på bestandsdata fra 2016-2019, og er publisert i juni 2020 – før det forelå data om den enda svakere tilbakevandring av laks i 2020.

I 2010 ble den norsk-finske overvåkningsgruppa for Tanavassdraget etablert. Gruppen har bla. i oppgave å levere årlige evalueringer av statusen for laksebestandene. Gruppen har levert sju (7) statusrapporter i perioden 2010-2020. Rapporten for 2020 presenterer overvåkningsresultater som viser at restriksjonene innført i 2017, ikke vil være tilstrekkelig for å snu nedgangen i gytebestanden. Nedgangen har fortsatt i 2018-2020.

Høringsnotatet redegjør for prosessen rundt reguleringene som har funnet sted etter publiseringen av statusrapporten for 2020. KLD viser til Tanaavtalens artikkel 7, som krever en årlig evaluering av fiskereglene basert på oppdatert bestandsstatus og erfaringer fra forrige fiskesesong. Evalueringen etter 2020-sesongen har ledet frem til enighet om stans i fisket. Det er åpenbart mer utfordrende å drive en dynamisk lakseforvaltning i Tanavassdraget sammenlignet med de fleste andre vassdrag som er mindre komplekse, både økologisk og samfunnsmessig. Behovet for en bilateral avtale mellom Norge og Finland om fisket medfører naturlig nok økt tidsbruk og behov for kompromisser før myndighetene kan gjøre endringer i sine respektive nasjonale regelverk. Det er derfor svært positivt at landene i løpet av kort tid har kommet til enighet om stenging av fiske som respons på nye bestandsdata - kunnskap som landene samarbeider om å fremskaffe. Det er et godt fundament å bygge framtidig forvaltning på.

Gode forutsetninger for gjenoppbygging av bestandene

VRL legger årlig frem en vurdering av de mest alvorlige truslene mot norske laksebestander (se Status for norske laksebestander 2020 – rangering av trusselfaktorer). Sammenlignet med de fleste andre elver i Norge er Tanavassdraget svært lite berørt av de fleste og viktigste faktorene som VRL oppgir. Det er ikke lenger oppdrettsvirksomhet i Tanafjorden. Vassdraget er varig vernet og det er derfor ingen vannkraftutbygging. Det er lite forbygninger totalt sett, og en svært høy andel av gyte- og oppveksthabitatene i Tana kan karakteriseres som uberørt natur. Særlig unikt for Tanavassdraget er det store og intakte elvedeltaet ved utløpet til fjorden. Slike munningsområder er ellers i Norge og Europa som regel sterkt endret; nedbygd, utfylt, og kanalisert til industriformål eller bebyggelse. I sum har Tanavassdraget derfor de beste forutsetninger for gjenoppbygging av laksebestandene.

Full stans i fisket etter laks er dramatisk for lokalsamfunnene som blir berørt. Laksen har gjennom alle tider vært en viktig del av grunnlaget for bosetting i Tanadalen og fjordstrøkene utenfor. Laksefisket utgjør også i dag en sentral del av lokal kultur, identitet og mattradisjoner, og for noen er det fortsatt en del av næringsgrunnlaget. Det er etter vår mening riktig å ta dette forvaltningsgrepet nå, før flere genetisk unike delbestander går tapt. Senere vil det være enda vanskeligere å snu

trenden. Når fisket gjenåpnes må terskelen være lavere enn den har vært for å redusere uttaket når forvaltningsmålet ikke nås (75 % sannsynlighet for oppnådd gytebestandsmål- GBM). Da tror vi at det er stor sannsynlighet for at det i fremtiden vil være et solid høstbart overskudd å fordele mellom de ulike gruppene av fiskere i Tanavassdraget og Tanafjorden.

Med hilsen

Stian Lindgård
Assisterende statsforvalter

Lisa Bjørnsdatter Helgason
miljødirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent